

Jaarverslag 2020

1. Algemene zaken

1.1 Bestuur

Kort voordat de Algemene ledenvergadering gehouden zou worden, eind maart, kreeg de Natuurwacht Bommelerwaard (NWB) te maken met ernstige beperkingen in het sociale verkeer waaronder het verbod op vergadering. E.e.a. ten gevolge van de verspreiding van het coronavirus.

Hiermee ontstond de situatie dat de jaarstukken,

- Jaarverslag 2019 (secretaris, penningmeester en kascommissie)
- Jaarplan 2020
- Exploitatiebegroting 2020

niet zijn goedgekeurd door de leden en dat terwijl de vereniging voor een groot deel haar bezigheden voortzet.

Gelet op artikel 7 van het Huishoudelijk reglement heeft het bestuur genoemde stukken goedgekeurd.

De Algemene Ledenvergadering is uiteindelijk niet meer doorgegaan, omdat het bestuur geen mogelijkheden zag om deze op een goede manier te organiseren. Aftredend waren in 2020 Harry Kolman (voorzitter) en Dirk Muller (algemeen bestuurslid). Zij bleven in 2020 wel actief voor het bestuur.

Bestuurssamenstelling 2020:

- Harry Kolman (voorzitter)
- Cassandra van Altena (secretaris)
- Lot Tönis (penningmeester)
- Ton van Balken (algemeen bestuurslid)
- Dirk Muller (algemeen bestuurslid)
- Erwin van der Speld (algemeen bestuurslid)

1.2 Leden

In 2020 hebben 77 nieuwe leden zich aangemeld. Door de uitgave van het boek 'Ontdekken is genieten', geschreven door Dirk Muller, steeg het ledenaantal enorm. Nieuwe leden kregen dit boekje gratis bij aanmelding. Het lidmaatschap van 17 leden is opgezegd, waarvan er 8 uit het ledenbestand zijn verwijderd omdat zij geen contributie betaald hebben. De ledenstand op 31 december 2020 kwam daarmee op 402.

1.3 Financiën

De financiële situatie is nog steeds goed. Het eigen vermogen is gestegen met €3.949,60 naar €27575,34.

Er is aan contributie meer binnengekomen dan begroot en ook de bijdrage voor het jubileumboek 'Ontdekken is genieten' was hoger dan verwacht. Via de Rabobankclubactie ontvingen wij een heel mooi bedrag van € 1.262,19.

De gemeente heeft een bijdrage van €300,- gegeven voor veiligheidskleding voor de knotwilgzagers. Er waren geen onvoorziene uitgaven.

1.4 PR voor de vereniging

- Het magazine is in maart en oktober uitgegeven. Ook werd aan omwonenden van de Kloosterwiel en de Heemtuin en Kruidentuin in Zaltbommel een nieuwsbrief verstuurd.
- Uitgave van het boek 'Ontdekken is genieten', geschreven door Dirk Muller. Het boek is cadeau gedaan aan alle leden, en is te koop via de website.
- Regelmatig worden wetenswaardigheden en foto's van de natuur in de Bommelerwaard op de social media geplaatst. Eind 2020 waren er op Facebook 1115 vrienden en op Twitter 489 volgers.

1.5 Website

In 2020 is achter de schermen verder gewerkt aan het verbeteren en bijwerken van de website. Het archief, wat in de loop der jaren aardig volgestroomd was, is flink uitgedund. De Blog functie voor werkgroepen is nog niet geïmplementeerd. Hiermee wordt gewacht tot er een nieuwe versie uit is van het CMS programma.

1.6 Jubileumjaar 2020

In 2020 bestond de Natuurwacht 45 jaar. Helaas moesten de Biodiversiteitsdag en foto-expositie door corona afgeblazen worden. Wel is het boek 'Ontdekken is genieten' uitgegeven in het najaar. Alle leden kregen dit boek cadeau in het najaar. We zijn blij met de vele positieve reacties die we hebben ontvangen over het boek.

2. Natuureducatie

2.1 Excursies

Welgeteld één excursie hebben we in 2020 gegeven: in januari over tuinvogels. En toen... corona.

2.2 Lezingen

Begin van het jaar stonden twee lezingen gepland die gelukkig nog door konden gaan. In januari vertelde Ton over zijn naturreis naar Costa Rica. In februari vertelde hij over de vogels op Lesbos en Cyprus. De opkomst was goed (ongeveer 25-30 personen).

2.3 Onderwijs, maatschappelijke stage en scouting

Het project 'Vlinders in de klas', begeleid door leden van de Vlinderwerkgroep, vond dit jaar zijn vervolg (zie 5.1).

Jaarlijks begeleidt de Natuurwacht een aantal leerlingen van het Cambium met de maatschappelijke stage (MAS). Dit jaar ging deze MAS echter niet door i.v.m. het coronavirus.

2.4 Heemtuin en kruidentuin (educatie)

Door de verschijning van het boek 'Ontdekken is genieten' moest de folder over de heemtuin en kruidentuin een pas op de plaats maken. Deze zal in 2021 verschijnen. De nieuwsbrief over beide tuinen is wel weer verspreid onder de bewoners van de binnenstad.

3 Landschapsbeheer

3.1 Kloosterwiel en andere natuurgebieden

Van januari tot maart en van oktober tot en met december is de werkgroep Landschapsbeheer iedere drie weken aan het werk geweest in het landschap. Niet alleen werden de knotwilgen gesnoeid in de Kloosterwiel, maar ook werd gewerkt in natuurreservaat Het Roomgat aan de Maasdijk te Hedel en in de eendenkooi van Hedel. Gemiddeld waren 15 personen actief op een werkdag.

3.2 Heemtuin en Kruidentuin en Schapenwei (onderhoud)

Van maart tot en met september zijn er maandelijks twee werkochtenden geweest in beide tuinen. De groep bestaat uit ongeveer 10 vrijwilligers. Mede dankzij hun inzet zagen beide tuinen er prima verzorgd uit. In het najaar is op de schapenwei een kleine stal gebouwd voor vijf schapen, zodat zij bij regen en strenge kou binnen kunnen staan en in het voorjaar de schapen binnen kunnen lammeren. In de schapenwei is tegen de oostelijke tuinmuur met succes een zone van bijenplanten gecreëerd. In de heemtuin is een bosuilenkast in een hoge eik geplaatst. De ooievaars nabij de heemtuin hebben twee jongen groot gebracht. Het bijenhotel van het Cambium is i.v.m. corona nog niet gerealiseerd.

4 Natuurbescherming

4.1 Steenuilenwerkgroep

In het voorjaar van 2020 is er vanwege de beperkingen i.v.m. Covid-19 slechts in 14 kasten nestkastcontrole gehouden door de leden van de werkgroep. Er is aan de erfeigenaren gevraagd om de controle te doen. Daarbij is een handleiding en een leeftijdstabel voor jonge steenuilen aangereikt. De vraag om de resultaten aan ons door te geven, is helaas door maar weinig erfeigenaren (6) gehonoreerd. Daarmee hebben we geen goed beeld van de resultaten.

Resultaat:

Er is van 20 kasten (ca. ¼) bekend wat de resultaten eind mei waren. In 11 van deze kasten zijn jonge uilen aangetroffen, in totaal 26. In twee van deze kasten werd gebroed op respectievelijk 3 en 4 eieren.

Tijdens de najaar schoonmaak, die wel door de werkgroep is uitgevoerd, leek het erop dat het een redelijk succesvol jaar geweest moet zijn. De mate van en de soort vervuiling is een indicatie voor een eventueel broedgeval. Er is dan helaas niet meer te zien of het om een succesvol broedgeval ging en om hoeveel jonge steenuilen. Er zijn ook verschillende kasten

die al langere tijd niet door steenuilen bezet waren dit jaar in gebruik genomen door steenuilen, hetzij als slaapplaats (braakballen en steenuilenveren), hetzij als broedplaats.

Verschillende kasten zijn inmiddels aan vervanging, dan wel groot onderhoud toe. Het zijn dan vooral kasten die bij de start van de werkgroep in 2012 zijn geplaatst. Degelijke dakbedekking blijkt essentieel, zowel voor het behoud van de kast als voor het broedsucces (in twee nestkasten zijn niet-uitgebroede eieren aangetroffen, in beide gevallen in een natte kast).

De bemoeienis van de werkgroep ten aanzien van de bouwplannen aan de Krangstraat te Bruchem, hebben, naar het zich laat aanzien, mooie mitigerende resultaten opgeleverd voor de steenuilen in het gebied. Een flink deel van het plangebied wordt speciaal voor de steenuil ingericht en er is een aantal kasten bijgeplaatst.

Tot zover de terugblik op een bijzonder jaar.

4.2 Torenvalkwerkgroep

In 2020 hebben leerlingen van de VMBO van het Cambium een tiental nestkasten voor de Torenvalk gemaakt. Eentje is geplaatst in een boomgaard bij Velddriel. De anderen zullen in 2021 opgehangen worden.

4.3 Salamandertrek

De geplande nieuwsbrief over de salamandertrek bij de dijk in Gameren is in februari 2020 in het dorp Gameren rondgebracht. N.a.v. deze nieuwsbrief hebben zich enkele personen als lid aangemeld. Gerard Terpstra, vrijwilliger van de Natuurwacht, heeft een voorziening aangebracht aan de dijk te Gameren zodat de kamsalamanders worden opgevangen in een emmer. Ook tijdens de trek in 2020 zijn door hem dagelijks de 'vallen' gecontroleerd en de salamanders overgezet naar de poel in de uiterwaard. Het aantal verkeersslachtoffers is danig afgenomen. De Natuurwacht heeft contact met de gemeente Zaltbommel om te bezien of een permanente oplossing in de vorm van een tunnel mogelijk is.

4.4 Ruimtelijke ordening

Op het gebied van ruimtelijke ordening heeft de Natuurwacht zich in 2020 ingezet voor de volgende projecten:

- Beersteeg-West. In dit gebied staan kleine huizen en een hospice gepland. Het gebied krijgt een 'groene invulling'. De Natuurwacht heeft advies gegeven hiervoor, o.a. door een plantenlijst aan te leveren met inheemse planten die grotendeels is overgenomen.
- Verontdieping Esmeer. Dit project ligt al enige tijd stil door de ophef over het storten van slib en de PFAS discussie. De Natuurwacht wordt op de hoogte gehouden van verdere ontwikkelingen via de klankbordgroep.
- Ecologisch bermbeheer. Ecologisch bermbeheer. De gemeente Zaltbommel wil vanaf 2020 een groot aantal gemeentelijke bermen ecologisch gaan beheren, d.w.z. het maaisel afvoeren en mogelijk gefaseerd maaien. De Natuurwacht denkt mee en zal de uitwerkingen van het beleid verder volgen.
- Maaien van dijken. Waterschap Rivierenland is in 2018 een driejarig onderzoek gestart bij het dijkvak Gameren-Zaltbommel, om te testen of vroeg maaien (mei) de

biodiversiteit van de dijk verhoogt. De Natuurwacht heeft zich laten informeren over deze pilot en zal deze blijven volgen.

De Natuurwacht heeft de gemeente Zaltbommel en het Waterschap voorgesteld de brede berm tussen de Kloosterwiel nabij Zaltbommel ecologisch te gaan beheren; het zgn. project Beemstraat. In principe wil men meewerken, maar dat zal waarschijnlijk pas gerealiseerd kunnen worden i.v.m. bestaande contracten met uitvoerders in 2022. Natuurwacht gaat in 2021 op deze dijk en berm van ongeveer 1 km wel een nulmeting uitvoeren door het inventariseren van flora en het tellen van vlinders en libellen.

- Windmolens Hoenzadriel. De Werkgroep Kleine Marterachtigen heeft een zienswijze ingediend op de plannen rond het bouwen van drie windmolens in Hoenzadriel. Er zijn zorgen over het verstoren van de dassenburcht aldaar. Ook is het een leefgebied voor kleine marterachtigen, waarvoor wellicht mitigerende en/of compenserende maatregelen getroffen moeten worden.
- Oeverzwaluwwand. De Gamerensche waarden is begin 2020 de wand waar al jarenlang oeverzwaluwen broeden verzwaard met basaltblokken, waardoor de broedlocatie compleet verdwenen is. De Natuurwacht heeft verhaal gehaald bij Rijkswaterstaat. Als compensatie is in het najaar een deel van de wand op het noordelijke eiland vrijgemaakt van begroeiing. Enkele zwaluwen hebben hier al in de zomer gebroed, de hoop is dat de kolonie zich nu weer flink kan uitbreiden.

5. Natuurstudie

5.1 Werkgroep Vlinders

De vlinderwerkgroep heeft in 3 gebieden geteld: De lieskampen, Hedelse Bovenwaard en de Arkenswaard. De tellingen zijn verwerkt door de Vlinderstichting. Het aantal getelde soorten is voor de Lieskampen 17, Arkenswaard 12 en Hedel 20. Bijzonder waren het aantal Bruin blauwtjes, hooibeestjes, koninginnenpage, en Kleine vos. De achteruitgang van het Bruin zandoogje heeft onze aandacht.

Dit jaar is er slechts op één school het project "Vlinders in de klas" uitgevoerd (1 vlinderbak), de andere 2 scholen hebben i.v.m. de corona maatregelen afgezegd.

5.2 Werkgroep Planten

De werkgroep Planten heeft dit jaar geen activiteiten ondernomen i.v.m. corona.

5.3 Werkgroep Vogels

De werkgroep heeft nog net één excursie in maart kunnen houden met de werkgroepleden, bij Slot Loevestein. Daarna hebben de gezamenlijke excursies geen doorgang meer kunnen vinden.

Wel is de inventarisatie van het Munnikenland doorgegaan, waarbij de aanwezigheid van broedvogels, libellen en vlinders werd geïnventariseerd. De groep is van maart tot en met juni iedere veertien dagen in tweetallen (i.v.m. corona) bij zonsopgang op pad gegaan. Vlinders en libellen werden op zonnige dagen geteld en wel eenmaal in de drie weken. Het verslag van de werkgroep is verschenen in het magazine van Natuurwacht in oktober 2020.

In de maanden november 2020 t/m februari 2021 heeft de werkgroep de wintergasten geïnventariseerd in de Hedels Bovenwaard. Iedere drie weken werd afhankelijk van de weerssituatie geteld. Het verslag van de werkgroep verschijnt in het magazine van voorjaar 2021.

5.4 Beverwerkgroep

Omdat het Waterschap de monitoring van bevers bijzonder goed uitvoert, is deze groep opgeheven.

5.5 Werkgroep Kleine Marters

-zie ook jaarverslag 2020 Werkgroep Kleine Marters Bommelerwaard-

In het jaar 2020 hebben we als werkgroep weer mooie stappen gezet en nieuwe kennis vergaard. Dit jaar werden 'alle' marterachtigen in de Bommelerwaard vastgesteld (enkel de otter niet, maar deze is dan ook nog niet te verwachten in de regio). In 2 jaar tijd heeft de werkgroep bijna 100 individuele kleine marterachtigen gedocumenteerd. De wezel maakt hier het grootste deel van uit. Als we de wezel-cijfers van 2019 en 2020 volgend jaar overtreffen vinden we mogelijk onze 100ste wezel al in 2021. Het was ook een opvallend jaar wat betreft hermelijn, boommarter en das: van al deze soorten is voortplanting vastgesteld. In het geval van hermelijn maar ook boommarter kan dat erg moeilijk zijn. Ook vanachter de computer is de WKMB actief geweest met kleine marterachtigen, denk bijvoorbeeld aan het schrijven van artikelen of bescherming van leefgebied. Het blijft moeilijk om de ecologie of populatieontwikkeling van kleine marterachtigen te doorgronden. Maar de eerste vondsten van de WKMB bieden perspectief. Mogelijk dat we in de toekomst andere onderzoeken kunnen opzetten (bijvoorbeeld het nauwkeurig in kaart brengen van wezel- en boommarter-territoria), om zo nog meer te kunnen leren en een grotere bijdrage te kunnen leveren aan de bescherming van deze schuwe en waardevolle roofdieren in de Bommelerwaard.

Enkele bijzondere resultaten op een rij:

- In 2020 werden 29 wezels waargenomen op 25 locaties;
- In 2020 werden 6 hermelijnen waargenomen op 4 locaties. Het aantreffen van hermelijnen, waaronder voortplantende hermelijn, was boven verwachting nadat in 2019 geen enkele hermelijn is gedocumenteerd;
- In 2020 zijn 12 bunzings waargenomen op 12 locaties, 3 meldingen betreffen mogelijk hetzelfde dier;
- De WKMB verzamelde in 2020 36 meldingen van (kleine/grote) marterachtigen;
- In totaal zijn in 2020 47 individuele kleine marterachtigen gedocumenteerd in de Bommelerwaard, 37 hiervan zijn gevonden of gedocumenteerd met dank aan de activiteiten van de WKMB (79%);
- De activiteiten van de WKMB resulteerde in het vaststellen van de derde én vierde steenmarter voor de Bommelerwaard, de soort is nog niet ten westen van de A2 waargenomen;
- De activiteiten van de WKMB resulteerde in het vaststellen van de eerste voortplanting van boommarter van de Bommelerwaard;
- De activiteiten van de WKMB resulteerde in het vaststellen van voortplanting bij verschillende dassenfamilies;

- In totaal werden met de camera's binnen het project 19 soorten wilde zoogdieren vastgelegd;
- Wezel werd ook in 2020 weer in veel nieuwe leefgebieden vastgesteld. De wezel werd ook in verschillende agrarische gebieden vastgesteld;
- Hermelijn blijkt goed in staat om onder de radar te blijven of blijkt goed in staat om tot in het hart van de Bommelerwaard terrein te koloniseren. Tot zover lijkt het er niet op dat de soort een stabiele populatie heeft in de Bommelerwaard;
- Voor bunzing geldt ook dit jaar dat het zeer lastig is om een goed beeld te verkrijgen van de soort;
- Het aantal verkeersslachtoffers van de das (5-6) in relatie tot het aantal dassen in de Bommelerwaard, is zeer zorgwekkend.

5.6 Werkgroep Patrijzen

Begin 2020 heeft een aantal (10) leden van deze werkgroep een cursusavond "Tellen patrijzen" en een praktijkdag gevolgd. Vrijwel direct daarna werden we geconfronteerd met Covid-19. Dit heeft zodanig grote invloed gehad op het tellen, dat er eigenlijk maar weinig meer van terecht gekomen is dan het doen van een aantal losse waarnemingen, dus zonder het protocol aan te houden. Plezierige uitzondering hierop was de telgroep uit Well. Zij hebben de welbekende eer van de werkgroep hoog gehouden, dank daarvoor. Ondanks de werkgroep niet in actie had kunnen komen zoals gewild dit jaar, werd vanuit het 'Collectief' (vereniging van een aantal ANLV's in samenwerking met SLG) toch een vergoeding gedaan aan de werkgroep. Deze vergoeding is gebruikt om een telescoop met statief aan te schaffen, waarmee het tellen aanzienlijk vereenvoudigd wordt. Eind 2020 is er een nieuwe start gemaakt zodat we in 2021 een beter resultaat kunnen verwachten.